

LIBRI GEDANENSES XXXVII

PIOTR PALUCHOWSKI

ORCID: 0000-0002-6525-3821

DAS ITZT-LEBENDE DANTZIG...
– DRUKOWANE SPISY GDAŃSKICH
URZĘDNIKÓW Z LAT 1741–1810

Abstrakt. W artykule przedstawiono informacje na temat drukowanych spisów gdańskich urzędników, które ukazywały się w latach 1741–1810 pod nazwami *Das itzt-lebende Dantzig...* i *Das jetzt-lebende Dantzig...* (od 1764 roku). Ustalenia autora wskazują, że nie zostały one opublikowane w latach 1742, 1745, 1747, 1749–1751, 1753 i 1793–1808. Dokładne badania pozwoliły także poznać cenę sprzedaży tych druków, jakkolwiek nie udało się określić ich nakładów. Autor pokrótce omawia zawartość *Das itzt-lebende Dantzig...*, która prezentowana była każdorazowo na około 100 stronach. Czytelnicy mogli znaleźć tam informacje o personaliach m.in. gdańskich burmistrzów, rajców i ławników, przedstawicieli Trzeciego Ordynku oraz miejskich władz wojskowych, religijnych i szkolnych. Przedstawione źródło jest jednym z najważniejszych wydawnictw umożliwiających uzupełnienie danych biograficznych gdańszczyzan żyjących w osiemnastym i na początku dziewiętnastego wieku.

Słowa kluczowe: administracja, *Das itzt-lebende Dantzig*, *Das jetzt-lebende Dantzig*, Gdańsk – 18 w., urzędnicy, samorządność

W wieku osiemnastym pojawiły się nowe formy druków informacyjnych, jak chociażby spisy urzędników i ważnych osobistości poszczególnych państw. Na gruncie polskim powstały na przykład kalendarze polityczne wzorowane na swoich zachodnioeuropejskich odpowiednikach. Pierwszy z nich został wydany w Wilnie w 1737 roku przez jezuitę Jana Poszakowskiego¹.

Władze gdańskie już od czasów średniowiecza, podobnie jak i w innych miejskich ośrodkach, tworzyły co roku rękopiśmienne wykazy wyników wyborów do Rady i Ławy Miasta, a z czasem również notowały dane innych urzędników miejskich. Najstarsze tego typu informacje odnoszą się do 1342 roku. Częściowo zo-

¹ Z. Gloger, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 2, Warszawa 1901, s. 310.

stały one zrekonstruowane przez Caspara Schütza w drugiej połowie XVI wieku, a później kontynuowano je na bieżąco, w rytm corocznych wyborów – przeprowadzanych w tygodniu w którym przypadał dzień św. Gertrudy (17 marca)². Zapisy te były dokonywane na potrzeby bieżącego funkcjonowania miasta, a z biegiem czasu przyjęły funkcję historyczną oraz komemoratywną.

W XVIII wieku pojawiła się jednak potrzeba szerszego rozpowszechnienia informacji dotyczących osób piastujących poszczególne gdańskie urzędy. Takie zapotrzebowanie leżało u podstaw wydania po 29 marca 1741 roku publikacji o pełnym tytule *Das itzt-lebende Dantzig. Anno 1741. Nach der im Monat Martio gehaltenen Kübr und Verkübrung der Aemter*³. Wydawca, a był nim drukarz Thomas Johann Schreiber⁴, zaopatrzył je wstępem noszącym tytuł *Geneigter Leser!* Żalił się w nim, że ludzi bardziej interesują wiadomości z dalekich krajów niż z własnej ojczyzny. Zauważał również, że drukowane wiadomości i opisy miejscowości są częściej przeglądane przez przyjezdnych niż przez ich mieszkańców. Jako przykład podał *Der Königl. Pariser Almanac* przydatny dla osób przebywających w Paryżu, ale przez samych paryżan prawie nieznan. Jednakże – jak pisał Schreiber – postanowił wydać taki gdański spis licząc, że znajdzie on nabywców. Co więcej zapowiedział, że jeśli druk ten zostanie doceniony, w przyszłych latach będzie kontynuował swoją pracę wydając kolejne roczniki – uwzględniające poprawki płynące ze strony czytelników⁵.

Wydawca we wstępie wprawdzie powoływał się na wydawnictwo paryskie, ale najpewniej wzorował się na wcześniej drukowanych spisach urzędników innych miast z regionu niemieckojęzycznego. Dotyczyło to nie tylko samej formy, ale również nazwy wydawnictwa. We Wrocławiu wydawano bowiem co najmniej od 1701 roku *Das Itzt-lebende Breslau...*⁶ a w Lipsku ukazywało się *Das jetzt lebende Leipzig...*⁷. To tylko dwa wybrane przykłady, których przywołać można by znacznie więcej.

² J. Zdrenka, *Spisy Kiery*, [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. B. Śliwiński, Gdańsk 2012, s. 942; tenże, *Kürtag*, [w:] *Encyklopedia Gdańska*, s. 553; przykłady rękopiśmiennych spisów gdańskich urzędników z okresu nowożytnego, zob. np.: *Dantziger Kübr: wie die Bürgermeistere, Burgraffen, Rahtsberren, Richtere undt Schöppen der Königlichen Stadt Dantzig... gekobren, auch wie und wann ein Jeder gestorben sey... Von Anno 1342 biss Anno 1684*, Archiwum Państwowe w Gdańsku, sygn. 300, R/G, 20; *Fasti urbis gedanensis praeconsulorum et consulorum nec non scabinorum ab A. Christiano 1342*, Archiwum Państwowe w Gdańsku, sygn. 300, R/G, 21; na podstawie tych i podobnych materiałów skład Rady i Ławy Miasta Gdańska zrekonstruował J. Zdrenka, *Urzednicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814*. *Spisy*, Gdańsk 2008; tenże, *Urzednicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814*. *Biogramy*, Gdańsk 2008; o gdańskich spisach mieszkańców, jak również i o książkach adresowych, zob.: *Das Danziger Adrefßbuchwesen*, von R. Wenzel, Hamburg 2004.

³ Wspomniana data występuje we wstępie do tej publikacji, zob.: *Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1741, Universitätsbibliothek Greifswald, sygn. Oe 278, s. 6.

⁴ K. Korotajowa, *Schreiber (Schreyber) Tomasz Jan*, [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, red. S. Gierszewski, t. 4: R–Ż, red. Z. Nowak, Gdańsk 1997, s. 174–175; P. Paluchowski, *Schreiber Thomas Johannes*, [w:] *Encyklopedia Gdańska*, s. 914–915.

⁵ *Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1741, s. 3–6.

⁶ C. Runge, *Das Jtzt-lebende Breßlau*, [b.m.w.] 1701; Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego, sygn. GSL 81169.

⁷ *Das jetzt lebende Leipzig*, Halle 1701–1713, Staatsbibliothek zu Berlin, sygn. 17 A 4030.

Wracając do gdańskiej publikacji, trudno ocenić, czy z początku odniosła ona sukces wydawniczy. Na łamach wydawanego przez Schreibera tygodnika „Abgesonderte Danziger Erfahrungen”⁸ raz tylko w 1741 roku zareklamowano nową pozycję, co można odczytać jako jej szybkie rozsprzedanie⁹. Jednak, z drugiej strony, na przełomie kwietnia i maja 1742 roku ukazała się we wspomnianym periodyku następująca informacja: „Dem Publico wird hiemit bekannt gemacht, daß das itztlebende Danzig dieses Jahr nicht neu gedruckt, weil eben nicht allzu grosse Veränderungen darinn vorgegangen; aber wills Gott künftiges Jahr, und so fortan, wird es immer gedruckt, und neu aufgelegt werden. Wer also noch einige Exempl. verlanget, kan selbige in der Schreiberischen Buchdruckerey bekommen”¹⁰. Świadczyła ona, że jeszcze w tym czasie nie wszystkie egzemplarze zostały sprzedane. Można też założyć, że gdyby *Das itzt-lebende Dantzig...* było bardzo poszukiwanym drukiem, z pewnością wydawca opublikowałby je również na 1742 rok, nie bacząc na niewielkie zmiany.

Pewne zapotrzebowanie na informację o gdańskich władzach jednak istniało, gdyż doszło do publikacji kolejnych roczników *Das itzt-lebende Dantzig...*, które dotrwały do naszych czasów. Ich kolportażowi towarzyszyły ogłoszenia prasowe informujące o możliwości zakupu. Co do najwcześniejszych lat, to ukazały się one pod koniec maja 1743¹¹, w czerwcu 1744¹², w kwietniu 1746¹³ i w maju 1748 roku¹⁴. Natomiast nie odnaleziono informacji o wydaniu roczników na lata 1745, 1747, 1749, 1750, 1751 i 1753 – tak jak i samych publikacji. Każe to wątpić, czy doszło do ich wydania, choć Schreiber na łamach „Abgesonderte Danziger Erfahrungen” nie podał również wiadomości o zaniechaniu ich druku, jak uczynił to w przypadku 1742 roku. Należy jednak podkreślić, że w późniejszych latach – również po śmierci wydawcy i drukarza w jednej osobie – stosowne zawiadomienia o wydaniu nowego rocznika zawsze zamieszczano

⁸ Był to tygodnik ukazujący się w Gdańsku pod różnymi nazwami od 1739 roku, więcej szczegółów na ten temat zob.: P. Paluchowski, „*Danziger Erfahrungen*” w latach 1739–1793. *Studium z dziejów gdańskiego czasopiśmiennictwa*, Warszawa 2013.

⁹ *In der Schreiberischen Officin ist zu haben*, „Abgesonderte Danziger Erfahrungen”, 1741, 17, [s. 1].

¹⁰ [Dem Publico wird hiemit bekannt gemacht...], „Abgesonderte Danziger Erfahrungen”, 1742, 17, [s. 3]: „Podaje się niniejszym do wiadomości publicznej, że „Das itztlebende Danzig” nie zostanie w tym roku wydrukowane, gdyż [względem zeszlórocznego wydania] nie zaszły w nim nazbyt wielkie zmiany; ale, jeśli Bóg pozwoli, nadal będzie drukowane i wznawiane w przyszłym roku i latach kolejnych. Kto więc potrzebuje jeszcze kilku egzemplarzy, może je otrzymać w drukarni Schreiberowskiej” – za to i kolejne tłumaczenia z języka niemieckiego serdecznie dziękuję dr. hab. Piotrowi Kociumbasowi z Uniwersytetu Warszawskiego.

¹¹ [In der Schreiberischen Officin ist gedruckt und zu bekommen...], „Wiedervereinigte Danziger Erfahrungen”, 1743, 21, [s. 2].

¹² *In der Schreiberischen Buchdruckerey ist gedruckt, und zu haben*, „Nützliche Danziger Erfahrungen”, 1744, 23, [s. 1].

¹³ [Das itztlebende Danzig...], „Zum gemeinen Nutzen eingerichtete Danziger Erfahrungen”, 1746, 16, [s. 4].

¹⁴ Tamże, 1748, 20, [s. 1].

w prasie¹⁵. Co więcej, w 1787 roku ukazało się ogłoszenie o następującej treści: „Es wird das jeztlebende Danzig von den Jahren 1742, 45, 47, 49, 50, 51 und 53 verlangt, wer solche abstehen will, beliebe sich damit bey dem Verleger dieser Blätter zu melden”¹⁶. Należy więc przyjąć, że w tym czasie poszukiwane wydawnictwa nie były dostępne na terenie miasta. Logicznym wytłumaczeniem jest to, iż po prostu nigdy się one nie ukazały, tak jak druk na 1742 rok. Po ponad trzydziestu latach zapomniano o tym fakcie, czemu sprzyjała również zmiana właściciela drukarni, którym w 1780 roku został Daniel Ludwig Wedel¹⁷.

Po 1753 roku omawiana seria ukazywała się rokrocznie do 1792 roku (il. 1)¹⁸. W 1764 roku nastąpiła drobna zmiana, początkową część tytułu: *Das itzt-lebende Dantzig...* zamieniono na *Das jetzt-lebende Dantzig...* (il. 2). Drugi rozbiór Rzeczypospolitej, w wyniku którego Gdańsk przeszedł pod panowanie państwa pruskiego w 1793 roku, skutkowałam likwidowaniem samorządowych władz miejskich. W ich miejsce powstała nowa struktura administracyjna, jednocześnie zaprzestano publikowania *Das jetzt-lebende Dantzig...* po 1792 roku. Do tej formuły powrócono tylko na krótko w okresie I Wolnego Miasta Gdańska, kiedy to ukazały się roczniki *Das neue jetzt-lebende Danzig...* na lata 1809 i 1810 (il. 3).

Przyjmując wcześniejsze założenia w odniesieniu do faktu nieukazania się *Das itzt-lebende Dantzig...* w latach 1742, 1745, 1747, 1749–1751 i 1753 należy stwierdzić, że do czasów nam współczesnych dotrwało co najmniej po jednym egzemplarzu każdego z wydanych roczników. Z dokonanej kwerendy internetowych katalogów¹⁹ bibliotek polskich i niemieckich wynika, że najwięcej z nich zachowało się w zbiorach PAN Biblioteki Gdańskiej, co jest w pełni zrozumiałe. Wprawdzie egzemplarze oznaczone sygnaturą Od 5825 8²⁰ zaginęły – najprawdopodob-

¹⁵ Ogłoszenia na ten temat do 1759 roku: *Bey Thom. Job. Schreiber, ist gedruckt und zu bekommen*, „Danziger Nachrichten, Erfahrungen und Erläuterungen allerley nützlicher Dinge und Seltenheiten“, 1752, 19, [s. 1]; *Bey dem Verleger dieses Wochen-Blatts ist gedruckt und zu haben*, tamże, 1754, 21, s. 99; *Bey dem Verleger dieser Blätter ist abzuholen*, „Gemeinnützige Danziger Anzeigen, Erfahrungen und Erläuterungen allerley nützlicher Dinge und Seltenheiten“, 1755, 21, s. 98; *Bey dem Verleger dieser Blätter ist zu haben*, tamże, 1756, 19, s. 89; *Bey dem Verleger dieser Blätter ist gedruckt und zu bekommen*, tamże, 1757, 21, s. 97; *Bey dem Verleger dieser Blätter ist gedruckt, und zu bekommen*, „Wöchentliche Danziger Anzeigen und dienliche Nachrichten“ [dalej cytowane: WDA], 1758, 19, s. 74; *Bey dem Verleger dieser Blätter ist zu haben*, WDA, 1759, 22, s. 105.

¹⁶ [Es wird das jeztlebende Danzig...], WDA, 1787, 18, s. 171; 19, s. 179, 20, s. 187: „Poszukuje się „Das jeztlebende Danzig” z lat 1742, 45, 47, 49, 50, 51 i 53; kto chciałby je odstąpić, niech raczy zgłosić się z tą informacją do wydawcy tego periodyku”.

¹⁷ K. Korotajowa, *Wedel Daniel Ludwik*, [w:] *Słownik biograficzny...*, s. 415–416.

¹⁸ Błędne dane zostały podane w „Bibliografii Polskiej” Estreicherów, gdzie wskazano jakoby wydawnictwo to miało ukazywać się w latach 1741–1794; informacja uzyskana na podstawie Elektronicznej Bazy Bibliografii Estreichera (EBBE): www.estreicher.uj.edu.pl (dostęp: 25.07.2020).

¹⁹ Tekst artykułu przygotowywano w czasie trwającej pandemii COVID-19, co skutkowałam brakiem możliwości odbycia fizycznych kwerend w bibliotekach.

²⁰ Przedwojenny katalog zbiorów Biblioteki Gdańskiej wymienia pod sygnaturą Od 5825 8° *Das itzt-lebende Dantzig...* od 1741 do 1792 roku, poza rocznikami z lat 1742, 1745, 1747, 1749–1751 i 1753. Biblioteka Rady Miasta Gdańska otrzymała jeden z trzech egzemplarzy obowiązk-

niej należy uznać to za stratę poniesioną w wyniku drugiej wojny światowej – ale liczne roczniki omawianej serii zachowały się pod sygnaturą Uph o. 4847 (dla lat 1743, 1746, 1748, 1755–1761, 1763–1766 i 1768) oraz Uph o. 4848 (dla lat 1770, 1772–1782, 1784–1789, 1791, 1792, 1809 i 1810). Jednakże w zbiorach gdańskiej księżnicy nie zachował się pierwszy rocznik z 1741 roku. Przetrwiał on w zasobach biblioteki uniwersyteckiej w Greifswaldzie²¹ oraz biblioteki Instytutu Herdera w Marburgu, w której znajdują się również egzemplarze z wielu innych lat²². Ponadto pojedyncze roczniki *Das itzt-lebende Dantzig...* można odnaleźć w Bibliotece Narodowej w Warszawie²³, państwowej bibliotece w Berlinie²⁴, uniwersyteckiej bibliotece w Kilonii²⁵, pruskim archiwum w Berlinie²⁶ oraz w bibliotekach w Dreźnie²⁷, Düsseldorfie²⁸ i Jenie²⁹. Dodatkowo rocznik z 1777 roku wraz z dwiema gdańskimi książkami adresowymi został opublikowany przez Reinharda Wenzela w 2004 roku³⁰.

Jak wspomniano powyżej, *Das itzt-lebende Dantzig...* był wydawany w drukarni Thomasa Johanna Schreibera. Po śmierci wydawcy, która nastąpiła 30 lipca 1778 roku, zakład został przejęty przez jego syna Johanna Carla Schreibera. On też opublikował spis gdańskich urzędników w 1779 roku. W następnym roku drukarnię przejął Daniel Ludwig Wedel, który od tego czasu widniał jako wydawca omawianych wykazów, w tym także dwóch roczników wydanych w okresie napoleońskim. Kwestia nakładu poszczególnych wydań *Das itzt-lebende Dantzig...* pozostaje zagadką wskutek niezachowania się dokumentacji archiwalnej drukarni.

wych druków wydanych w mieście od 1660 roku, dlatego jest to kolejna przesłanka, że nie uwzględnione w katalogu roczniki nie zostały opublikowane.

²¹ *Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1741.

²² *Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1741, 1743, 1744, 1746, 1748, 1752, 1754–1763, Herder-Institut Marburg [dalej cytowane: Marburg], sygn. R/ 7 I B 8; *Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1741, 1744, 1746, 1748, 1752, 1754–1763, Marburg, sygn. 7 I B 8; *Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1764–1792, 1809, 1810, Marburg, sygn. R/ 7 I B 8; *Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1810, Marburg, sygn. R/ 7 I B 8 b; *Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1767, 1769, 1783, 1790, Marburg, sygn. 7 I B 8.

²³ *Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1764, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. SD XVIII.1.6204.

²⁴ *Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1756, Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz, sygn. Sz 6770; *Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1768, 1771–1780, Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz, sygn. Sz 6770.

²⁵ *Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1752, Universitätsbibliothek Kiel, sygn. 15 pph 718.

²⁶ *Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1765, Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz Bibliothek, sygn. 21b1.

²⁷ *Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1764, Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek, sygn. Hist.urb.Germ.1632.

²⁸ *Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1788, Universitätsbibliothek Düsseldorf, sygn. na/0963.

²⁹ *Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1774, Thüringer Universitäts- und Landesbibliothek Jena, sygn. 8 MS 27427.

³⁰ *Das Dantziger Adreßbuchwesen...*; w wydawnictwie tym opublikowano również spis gdańskich książek adresowych, w tym także roczników *Das itzt-lebende Dantzig...*, ograniczono się jednak głównie do podania sygnatur egzemplarzy przechowywanych w Instytucie Herdera w Marburgu, zob.: tamże, s. LIX–LXII.

Nie jest to jednak wyjątkowa sytuacja, gdyż zwykle nie przetrwały takie dane odnośnie innych druków³¹.

Od 1760 roku tygodnik „Wöchentliche Danziger Anzeigen und dienliche Nachrichten“, w którym ukazywały się ogłoszenia o publikacji *Das itzt-lebende Dantzig...*, był opatrzony dzienną datą wydania. Pozwala to dokładnie ustalić, od kiedy kolejny rocznik spisów gdańskich urzędników znajdował się w sprzedaży. W 1760 roku zachęcano do jego zakupu na łamach numeru tygodnika, który ukazał się z datą 17 maja³², rok później było to nieco wcześniej – bo 9 maja³³, ale w 1762 roku zainteresowani mogli nabyć rocznik dopiero po 12 czerwca³⁴. Podobnie w całym omawianym czasie sprzedaż *Das itzt-lebende Dantzig...* zaczynało zwykle w maju bądź w pierwszej połowie czerwca³⁵. Najpóźniej ogłoszono ją w 1785 roku. Wtedy to pierwsza informacja na ten temat ukazała się dopiero 2 lipca³⁶. Natomiast rok później 27 maja zawiadamiano czytelników tygodnika, że druk rocznika zostanie ukończony w przyszłym tygodniu³⁷ – co też się stało³⁸. Warto nadmienić, że nie do końca wiadomo, od kiedy w sprzedaży było wydanie na 1790 rok, gdyż pierwsze ogłoszenie na ten temat ukazało się wyjątkowo późno, bo 14 sierpnia 1790 roku³⁹.

³¹ Na ten temat zob.: P. Paluchowski, „*Danziger Erfahrungen*”..., s. 40–41.

³² *Bey dem Verleger dieses Wochenblatts ist gedruckt, und zu bekommen*, WDA, 1760, 20, s. 93.

³³ [*Bey dem Verleger dieses Wochenblatts ist zu bekommen*], WDA, 1761, 18, s. 89.

³⁴ *Bey dem Verleger dieses Wochen-Blatts ist zu haben*, WDA, 1762, 23, s. 113.

³⁵ Inne ogłoszenia sprzedaży roczników tej serii, zob.: *Bey dem Verleger dieses Wochenblatts ist gedruckt und zu bekommen*, WDA, 1763, 20, s. 93; *Bey dem Verleger dieser Blätter, ist zu haben*, WDA, 1764, 23, s. 139; *Bücheranzeigen*, WDA, 1765, 21, s. 131; [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1766, 20, s. 155; [*Bey dem Verleger dieses Wochenblatts...*], WDA, 1767, 22, s. 171; [*Bey dem Verleger dieses Blatts...*], WDA, 1768, 20, s. 165; *Bücher-Anzeigen*, WDA, 1769, 21, s. 173; [*Bey dem Verleger dieser gedruckten Wöchentl. Danziger Nachrichten...*], WDA, 1770, 21, s. 213; [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1771, 20, s. 219; [*Bey dem Verleger dieser Wöchentl. gedruckten Anzeige ist zu haben...*], WDA, 1772, 23, s. 267; [*Bey dem Verleger dieser Blätter sind zu haben...*], WDA, 1773, 21, s. 239; [*Bey dem Verleger dieses Wochenblatts...*], WDA, 1774, 20, s. 239; [*Bey dem Verleger dieses Wochenblatts...*], WDA, 1775, 22, s. 296; [*Bey dem Verleger dieses Wochenblatts...*], WDA, 1776, 21, s. 251; 22, s. 267; [*Das itztlebende Danzig...*], WDA, 1777, 20, s. 227; 21, s. 240; [*Das itztlebende Danzig...*], WDA, 1778, 22, s. 260; 23, s. 271; 24, s. 283; [*Bey dem Verleger dieses Wochenblatts...*], WDA, 1779, 22, s. 264; 23, s. 275; [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1780, 18, s. 222; 19, s. 234; [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1781, 22, s. 256; 23, s. 268; 24, s. 282; [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1782, 22, s. 254; 23, s. 268; 24, s. 280; [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1783, 24, s. 276; 25, s. 287; [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1784, 22, s. 240; 23, s. 252; 24, s. 263; [*Bey dem Verleger dieser Anzeige...*], WDA, 1787, 23, s. 222; 24, s. 234; 25, s. 243; [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1788, 20, s. 217; 21, s. 224; 22, s. 236; [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1789, 24, s. 284; 25, s. 295; 26, s. 307; 27, s. 319; 28, s. 331; 29, s. 343; 30, s. 355; [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1791, 21, s. 229; 22, s. 240; 23, s. 247; 24, s. 256; [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1792, 23, s. 243; 24, s. 254; 25, s. 268.

³⁶ [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1785, 26, s. 307; 27, s. 318; 28, s. 335.

³⁷ [*Das jetztlebende Danzig...*], WDA, 1786, 21, s. 207.

³⁸ [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1786, 22, s. 214; 23, s. 227; 24, s. 236.

³⁹ [*Bey D.L. Wedel...*], WDA, 1790, 33, s. 553; 34, s. 566; 35, s. 579.

Przytoczone powyżej notki prasowe zawierały ceny sprzedaży *Das itzt-lebende Dantzig...* Pierwszy rocznik z 1741 roku można było kupić za 15 groszy⁴⁰. Dla porównania ówczesna płaca dzienna gdańskiego czeladnika murarskiego wynosiła 31,5 groszy⁴¹. Przez ponad dziesięć lat cena omawianych druków pozostawała na tym samym poziomie⁴². Oferta sprzedaży rozszerzyła się w 1754 roku, kiedy można było kupić egzemplarze wydrukowane na ostatnim *Druckpapier* za 15 groszy bądź na lepszym rodzaju papieru zwanym *Schreib-Papier* za 18 groszy⁴³. W kolejnych latach oferowano publikację wydrukowaną na jednym bądź na dwóch rodzajach papieru⁴⁴ (wyjątkowo w ogłoszeniach z 1779 roku nie podano odpowiednich należności⁴⁵). Ceny podniesiono w 1780 roku, kiedy należało wydać 18 groszy za egzemplarz na *Druckpapier* lub 21 groszy za egzemplarz na *Schreibpapier*⁴⁶. Rok później ofertę sprzedaży ponownie poszerzono i odtąd można było nabyć wydawnictwo na trzech różnych rodzajach papieru – na *Postpapier* za jednego florena, na *Schreibpapier* za 21 groszy lub na *Druckpapier* za 18 groszy⁴⁷. Taki sam wybór

⁴⁰ *In der Schreiberischen Officin ist zu haben*, „Abgesonderte Danziger Erfahrungen”, 1741, 17, [s. 1].

⁴¹ T. Furtak, *Ceny w Gdańsku w latach 1701–1815*, Lwów 1935, s. 193.

⁴² [*In der Schreiberischen Officin ist gedruckt und zu bekommen...*], „Wiedervereinigte Danziger Erfahrungen”, 1743, 21, [s. 2]; [*In der Schreiberischen Buchdruckerey ist gedruckt, und zu haben*], „Nützliche Danziger Erfahrungen”, 1744, 23, [s. 1]; [*Das itztlebende Dantzig...*], „Zum gemeinen Nutzen eingerichtete Danziger Erfahrungen”, 1746, 16, [s. 4]; [*Das itztlebende Dantzig...*], tamże, 1748, 20, [s. 1]; *Bey Thom. Joh. Schreiber, ist gedruckt und zu bekommen*, „Danziger Nachrichten, Erfahrungen und Erläuterungen allerley nützlicher Dinge und Seltenheiten”, 1752, 19, [s. 1].

⁴³ *Bey dem Verleger dieses Wochen-Blatts ist gedruckt und zu haben*, „Danziger Nachrichten, Erfahrungen und Erläuterungen allerley nützlicher Dinge und Seltenheiten”, 1754, 21, s. 99.

⁴⁴ Oferty zakupu wydawnictwa tylko na jednym rodzaju papieru, zob.: *Bey dem Verleger dieser Blätter ist abzuholen*, „Gemeinnützige Danziger Anzeigen, Erfahrungen und Erläuterungen allerley nützlicher Dinge und Seltenheiten”, 1755, 21, s. 98; *Bey dem Verleger dieser Blätter ist gedruckt und zu bekommen*, tamże, 1757, 21, s. 97; reklama druku oferująca dwa rodzaje papieru: *Bey dem Verleger dieser Blätter ist zu haben*, tamże, 1756, 19, s. 89; *Bey dem Verleger dieser Blätter ist gedruckt, und zu bekommen*, WDA, 1758, 19, s. 74; *Bey dem Verleger dieser Blätter ist zu haben*, WDA, 1759, 22, s. 105; *Bey dem Verleger dieses Wochenblatts ist gedruckt, und zu bekommen*, WDA, 1760, 20, s. 93; [*Bey dem Verleger dieses Wochenblatts ist zu bekommen*], WDA, 1761, 18, s. 89; *Bey dem Verleger dieses Wochen-Blatts ist zu haben*, WDA, 1762, 23, s. 113; *Bey dem Verleger dieses Wochenblatts ist gedruckt und zu bekommen*, WDA, 1763, 20, s. 93; *Bey dem Verleger dieser Blätter, ist zu haben*, WDA, 1764, 23, s. 139; *Bücheranzeigen*, WDA, 1765, 21, s. 131; [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1766, 20, s. 155; [*Bey dem Verleger dieses Wochenblatts...*], WDA, 1767, 22, s. 171; [*Bey dem Verleger dieses Blatts...*], WDA, 1768, 20, s. 165; *Bücher-Anzeigen*, WDA, 1769, 21, s. 173; [*Bey dem Verleger dieser gedruckten Wöchentl. Danziger Nachrichten...*], WDA, 1770, 21, s. 213; [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1771, 20, s. 219; [*Bey dem Verleger dieser Wöchentl. gedruckten Anzeige ist zu haben...*], WDA, 1772, 23, s. 267; [*Bey dem Verleger dieser Blätter sind zu haben...*], WDA, 1773, 21, s. 239; [*Bey dem Verleger dieses Wochenblatts...*], WDA, 1774, 20, s. 239; [*Bey dem Verleger dieses Wochenblatts...*], WDA, 1775, 22, s. 296; [*Bey dem Verleger dieses Wochenblatts...*], WDA, 1776, 21, s. 251; 22, s. 267; [*Das itztlebende Dantzig...*], WDA, 1777, 20, s. 227; 21, s. 240; [*Das itztlebende Dantzig...*], WDA, 1778, 22, s. 260; 23, s. 271; 24, s. 283.

⁴⁵ [*Bey dem Verleger dieses Wochenblatts...*], WDA, 1779, 22, s. 264; 23, s. 275.

⁴⁶ [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1780, 18, s. 222; 19, s. 234.

⁴⁷ [*Bey dem Verleger dieser Blätter...*], WDA, 1781, 22, s. 256; 23, s. 268; 24, s. 282.

i ceny oferowano w latach następnych⁴⁸. Nie udało się jednak znaleźć informacji o cenach rocznika dla okresu napoleońskiego.

Poza ogłoszeniami reklamującymi kolejne roczniki omawianego wydawnictwa warto również odnotować informacje prasowe dotyczące błędów drukarskich. Erratę do *Das jetzt-lebende Dantzig...* opublikowano w 1772 roku w tygodniku „Wöchentliche Danziger Anzeigen und dienliche Nachrichten”⁴⁹. Rok później w tym samym czasopiśmie powiadomiono: „Nachdem in abgedruckten jetztlebenden Dantzig Anno 1773. pag. 53 ein grosser Druckfehler eingeschlichen; so ist das Blatt umgedruckt, und soll Denenjenigen welche schon ein Exemplar gekauft und es verlangen, gratis gegeben werden”⁵⁰.

Pierwszy rocznik *Das itzt-lebende Dantzig...* zawierał 96 ponumerowanych stron. Następne liczyły tylko po około 80, gdyż zrezygnowano z końcowych indeksów rzeczowych. Od 1748 roku objętość publikacji nieco wzrosła – do 88, a od 1752 roku do 96 stron. Kolejne wydania miały zbliżoną wielkość, osiągając maksymalnie 100 stron. Do druku serii używano wyłącznie czarnej farby, a jeśli chodzi o czcionki to zazwyczaj stosowano frakturę, a bardzo rzadko barokową antykwę. Koniec zamykano zwykle ozdobnym finalikiem graficznym.

Das itzt-lebende Dantzig... rozpoczynał się stroną tytułową, gdzie obok tytułu i wydawcy widniał herb Gdańska, który tylko w edycji z 1755 roku został zastąpiony graficznym ozdobnikiem. Tak jak wspomniano powyżej, pierwszy rocznik zawierał wstęp od wydawcy, czego później nigdy już nie powtórzono.

W pierwszej części *Das itzt-lebende Dantzig...* zatytułowanej *Der Stadt Dantzig Regierungs-Staat* podawano personalia burmistrzów, rajców i ławników Głównego oraz Starego Miasta, a także przedstawicieli Trzeciego Ordynku – z podziałem na cztery kwartały wraz z ich mistrzami. Następnie wymieniano *Functiones und Deputationes* oraz *Regierungs-Beampte* (wśród tych urzędów widniał m.in. syndyk i sekretarze). Osobną część stanowiło *Kriegs-Staat* rozpoczynające się od Rady Wojennej na czele z prezydującym burmistrzem. Wykaz ten obejmował również kapitanów, pułkowników i chorążych miejskich regimentów: czerwonego Kwartału Kogi, białego Kwartału Wysokiego, niebieskiego Kwartału Szerokiego oraz

⁴⁸ [Bey dem Verleger dieser Blätter...], WDA, 1782, 22, s. 254; 23, s. 268; 24, s. 280; [Bey dem Verleger dieser Blätter...], WDA, 1783, 24, s. 276; 25, s. 287; [Bey dem Verleger dieser Blätter...], WDA, 1784, 22, s. 240; 23, s. 252; 24, s. 263; [Bey dem Verleger dieser Blätter...], WDA, 1786, 22, s. 214; 23, s. 227; 24, s. 236; [Bey dem Verleger dieser Anzeige...], WDA, 1787, 23, s. 222; 24, s. 234; 25, s. 243; [Bey dem Verleger dieser Blätter...], WDA, 1788, 20, s. 217; 21, s. 224; 22, s. 236; [Bey dem Verleger dieser Blätter...], WDA, 1789, 24, s. 284; 25, s. 295; 26, s. 307; 27, s. 319; 28, s. 331; 29, s. 343; 30, s. 355; [Bey D.L. Wedel...], WDA, 1790, 33, s. 553; 34, s. 566; 35, s. 579; [Bey dem Verleger dieser Blätter...], WDA, 1791, 21, s. 229; 22, s. 240; 23, s. 247; 24, s. 256.

⁴⁹ [Im gedruckten jetztlebenden Danzig...], WDA, 1772, 23, s. 267.

⁵⁰ [Nachdem in abgedruckten jetztlebenden Dantzig Anno 1773...], WDA, 1773, 22, s. 257: „Jako że do opublikowanego w 1773 roku „Das jetztlebende Dantzig”, strona 53, wkraśl się poważny błąd drukarski, cała strona zostanie ponownie wydrukowana i wszystkim tym, którzy już nabyli egzemplarz [periodyku] i sobie tego życzą, ma być przekazana gratis“.

pomarańczowego Kwartału Rybackiego (w każdym z kwartałów funkcjonowało po 12 chorągwi). Na dalszych stronach wymieniano m.in. kapitanów, pułkowników i chorążych kompanii wchodzących w skład miejskiego garnizonu oraz głównodowodzących Twierdzą Wisłoujście. Kolejna część zatytułowana *Kirchen-Staat* prezentowała władze religijne, a w tym opiekunów ze strony władz miejskich kościołów i szpitali. Dalej zamieszczono *Schulen-Staat*, a w niej m.in. skład *Collegium Scholarchale*, osób mających pieczę nad szkołami prywatnymi i dla pauprów (uczniów wywodzących się z najbiedniejszych rodzin), profesorów miejscowego Gimnazjum Akademickiego oraz władze szkół: Mariackiej oraz przykościelnych: św. Jana, św. Katarzyny, św. Bartłomieja, św. Piotra i św. Pawła, św. Barbary, szkół prywatnych, placówek szkolnych przy domu dziecka i przy *Spend-Hause*. Część ta kończyła się wymienieniem osób będących miejskimi bibliotekarzami oraz podaniem funkcjonujących w mieście drukarzy.

Na końcu, jako załącznik, umieszczono wykaz urzędujących w Gdańsku konsulów, co jest tym bardziej warte odnotowania, że miejscowe władze zwykle odmawiały tym osobom prerogatyw⁵¹. Po nich następowała lista praktykujących w mieście lekarzy oraz aptekarzy.

Pierwszy rocznik *Das itzt-lebende Dantzig...* zakończono indeksem poszczególnych urzędów i funkcji, z czego, o czym była mowa powyżej, zrezygnowano w następnych latach⁵². Ponadto od 1748 roku w części *Schulen-Staat* zaczęto wymienić członków gdańskiego Towarzystwa Przyrodniczego oraz księgarzy, a jednocześnie zrezygnowano z prezentowania listy miejscowych konsulów. Natomiast od wydania z 1752 roku zaczęto dołączać na samym końcu spis treści. Na przestrzeni kolejnych lat dokonywano niewielkich zmian odnośnie prezentowanych stanowisk i funkcji. Przykładowo niekiedy wskazywano osobę będącą miejskim geodetą⁵³ oraz stanowiska określone jako *Münzmeister*⁵⁴ i *Münzwardain*⁵⁵ (później zapisywane jako *Stadt und Münzwardain*⁵⁶).

W okresie I Wolnego Miasta Gdańska próbowano odbudować strukturę urzędniczą władz miejskich z okresu przedrozbiorowego. Dlatego też roczniki *Das jetzt-lebende Danzig...* z lat 1809 i 1810 mają prawie taką samą budowę jak wcześniej wydawane. Jedną z dodatkowych informacji było podawanie wszystkich nauczycieli z miejskich szkół⁵⁷, a w 1810 roku wymieniono również dyrekcję i kadre szkoły Conradinum w Jankowie⁵⁸.

⁵¹ P. Paluchowski, *Dokument z 1610 roku powołujący pierwszy konsulat na ziemiach polskich: placówkę dyplomatyczną Francji w Gdańsku*, „Studia Historyczne”, R. 59, z. 3(235) (2016), s. 253–262.

⁵² Indeks ten nie zachował się w wydaniu z 1743 roku, zob.: *Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1741.

⁵³ Np. w: *Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1759, s. 90.

⁵⁴ Np. w: *Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1763, s. 90.

⁵⁵ Np. w: *Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1764, s. 88.

⁵⁶ Np. w: *Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1767, s. 88.

⁵⁷ *Das jetzt-lebende Danzig...*, Danzig 1809, s. 83–86; *Das jetzt-lebende Danzig...*, Danzig 1810, s. 87–90.

⁵⁸ Tamże, s. 85–86.

Omawiając wydawnictwo *Das itzt-lebende Dantzig...* należy również pokrótce omówić krąg jego odbiorców. Niestety, nie zachowały się listy osób, które nabyły poszczególne roczniki, należy wręcz wątpić, czy takowe powstały. Można jednak przypuszczać, że krąg stałych odbiorców obejmował przede wszystkim mieszkańców Gdańska i okolic, a częściowo również osoby czasowo przebywające w mieście. Te drugie wywoziły swoje egzemplarze i w ten sposób trafiały one później m.in. do zbiorów w Marburgu i Berlinie. Najpewniej miejscowymi odbiorcami najczęściej były osoby z wyższej i częściowo również średniej warstwy społecznej, które na co dzień trudniły się handlem bądź też należały do władz miejskich. Zapewne wydawnictwo *Das itzt-lebende Dantzig...* tylko marginalnie docierało do najuboższej części społeczeństwa, na drodze ku temu stał chociażby powszechny brak umiejętności czytania.

Współcześnie seria *Das itzt-lebende Dantzig...* jest dosyć sporadycznie wykorzystywana przez badaczy Gdańska okresu nowożytnego, choć stanowi cenne źródło informacji – chociażby w przypadku biografistyki. Trudność jednak stanowi brak indeksów osób, co często zmusza do kwerendy wszystkich stron poszczególnych roczników. Dlatego też autor niniejszego artykułu jako kolejny etap badań nad tymi wykazami zapowiada ich krytyczne wydanie służące jako pomoc dla innych badaczy dziejów Gdańska.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

- Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1741, 1743, 1744, 1746, 1748, 1752, 1754–1763, Herder-Institut Marburg, sygn. R/ 7 I B 8.
- Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1741, Universitätsbibliothek Greifswald, sygn. Oe 278 8°, s. 6.
- Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1743, 1746, 1748, 1755–1761, 1763, PAN Biblioteka Gdańska, sygn. Uph o. 4847.
- Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1752, Universitätsbibliothek Kiel, sygn. 15 pph 718.
- Das itzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1756, Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz, sygn. Sz 6770.
- Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1764–1766, 1768, 1770, 1772–1782, 1784–1789, 1791, 1792, 1809, 1810, PAN Biblioteka Gdańska, sygn. Uph o. 4847.
- Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1764, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. SD XVI-II.1.6204.
- Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1764, Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek, sygn. Hist.urb.Germ.1632.
- Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1764–1792, 1809, 1810, Herder-Institut Marburg, sygn. R/ 7 I B 8.
- Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1767, 1769, 1783, 1790, Herder-Institut Marburg, sygn. 7 I B 8.
- Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1810, Herder-Institut Marburg, sygn. R/ 7 I B 8 b.
- Das jetzt-lebende Dantzig...*, Dantzig 1765, Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz Bibliothek, sygn. 21b 1.

Das jetzt-lebende Dantzig..., Dantzig 1768, 1771–1780, Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz, sygn. Sz 6770.

Das jetzt-lebende Dantzig..., Dantzig 1774, Thüringer Universitäts- und Landesbibliothek Jena, sygn. 8 MS 27427.

Das jetzt-lebende Dantzig..., Dantzig 1788, Universitätsbibliothek Düsseldorf, sygn. na/0963.

Das jetzt lebende Leipzig, Halle 1701–1713, Staatsbibliothek zu Berlin, sygn. 17 A 4030.

Dantziger Kübr: wie die Bürgermeistere, Burggraffen, Rahtsherren, Richtere undt Schöpffen der Königlischen Stadt Dantzig... gekohren, auch wie und wann ein Jeder gestorben sey... Von Anno 1342 biss Anno 1684, Archiwum Państwowe w Gdańsku, sygn. 300, R/G, 20.

Fasti Vrbsi Gedanensis Praeconsulorum et Consulorum nec non Scabinorum ab A. Christiano 1342, Archiwum Państwowe w Gdańsku, sygn. 300, R/G, 21.

Runge C., *Das Jtzt-lebende Breslau*, [b.m.w.] 1701, Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego, sygn. GSL 81169.

„Abgesonderte Danziger Erfahrungen”, 1741, 1742.

„Danziger Nachrichten, Erfahrungen und Erläuterungen allerley nützlicher Dinge und Seltenheiten“, 1752, 1754.

„Gemeinnützige Danziger Anzeigen, Erfahrungen und Erläuterungen allerley nützlicher Dinge und Seltenheiten“, 1755–1757.

„Nützliche Danziger Erfahrungen“, 1744.

„Wiedervereinigte Danziger Erfahrungen“, 1743.

„Wöchentliche Danziger Anzeigen und dienliche Nachrichten“, 1758–1792.

„Zum gemeinen Nutzen eingerichtete Danziger Erfahrungen“, 1746, 1748.

LITERATURA

Das Danziger Adreßbuchwesen, von R. Wenzel, Hamburg 2004.

Furtak T., *Ceny w Gdańsku w latach 1701–1815*, Lwów 1935.

Gloger Z., *Encyklopedia Staropolska Ilustrowana*, t. 2, Warszawa 1901.

Korotajowa K., *Schreiber (Schreyber) Tomasz Jan*, [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, red. S. Gierszewski, t. 4: R–Ż, red. Z. Nowak, Gdańsk 1997, s. 174–175.

Korotajowa K., *Wedel Daniel Ludwik*, [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, red. S. Gierszewski, t. 4: R–Ż, red. Z. Nowak, Gdańsk 1997, s. 415–416.

Paluchowski P., *„Danziger Erfahrungen” w latach 1739–1793. Studium z dziejów gdańskiego czasopiśmiennictwa*, Warszawa 2013.

Paluchowski P., *Dokument z 1610 roku powołujący pierwszy konsulat na ziemiach polskich: placówkę dyplomatyczną Francji w Gdańsku*, „Studia Historyczne”, R. 59, z. 3 (235) (2016), s. 253–262.

Paluchowski P., *Schreiber Thomas Johannes*, [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. B. Śliwiński, Gdańsk 2012, s. 914–915.

Zdrenka J., *Kürtag*, [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. B. Śliwiński, Gdańsk 2012, s. 553.

Zdrenka J., *Spisy Kiery*, [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. B. Śliwiński, Gdańsk 2012, s. 942.

Zdrenka J., *Urzednicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814. Spisy*, Gdańsk 2008.

Zdrenka J., *Urzednicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814. Biogramy*, Gdańsk 2008.

Elektroniczna Baza Bibliografii Estreichera (EBBE): www.estreicher.uj.edu.pl

DAS ITZT-LEBENDE DANTZIG...

– PRINTED LISTS OF GDANSK OFFICIALS FROM 1741–1810

Abstract. This paper presents information on printed lists of Gdansk officials, which were published in 1741–1810 under the title *Das itzt-lebende Dantzig...* and *Das jetzt-lebende Dantzig...* (as of 1764). The author's findings indicate that they were not published in 1742, 1745, 1747, 1749–1751, 1753 and 1793–1808. Detailed studies also allowed to determine the price at which these materials were sold, although the number of copies published still remains unknown. The author briefly discusses the contents of *Das itzt-lebende Dantzig...*, which was each time presented on about 100 pages. Inside, the readers could find the full names of Gdansk mayors, councillors, judges, representatives of the Third Order as well as the city military, religious, and school authorities. The source in question is one of the most important publications allowing supplementation of biographical data of Gdansk citizens living in the 18th century and at the beginning of the 19th century.

Keywords: administration, *Das itzt-lebende Dantzig*, *Das jetzt-lebende Dantzig*, Gdansk, 18th century, officials, autonomy

DAS ITZT-LEBENDE DANTZIG ...– GEDRUCKTE VERZEICHNISSE VON DANZIGER BEAMTEN
IN DEN JAHREN 1741–1810

Abstract. Der Artikel enthält Informationen zu gedruckten Verzeichnissen von Danziger Beamten, die in den Jahren 1741–1810 unter den Namen *Das itzt-lebende Dantzig* und *Das jetzt-lebende Dantzig* (ab 1764) erschienen. Die Untersuchungen des Autors zeigen, dass sie in den Jahren 1742, 1745, 1747, 1749–1751, 1753 und 1793–1808 nicht veröffentlicht wurden. Gründliche Recherche ergibt auch den Verkaufspreis dieser Drucke, obwohl es nicht möglich war, ihre Auflage zu bestimmen. Der Autor stellt kurz den Inhalt von *Das itzt-lebende Dantzig...* dar, der jedes Mal auf ca. 100 Seiten präsentiert wurde. Die Leser konnten dort Informationen über personenbezogene Daten finden, u.a. Danziger Bürgermeister, Ratsherren und Schöffen, Vertreter der Dritten Ordnung sowie der Militär-, Religions- und Schulbehörden der Stadt. Die vorgestellte Quelle ist eine der wichtigsten Vorlagen, die es ermöglichen, die biografischen Daten der Danziger im 18. und frühen 19. Jahrhundert zu ergänzen.

Schlüsselwörter: Verwaltung, *Das itzt-lebende Dantzig*, *Das jetzt-lebende Dantzig*, Danzig -18. Jh., Beamte, Selbstverwaltung

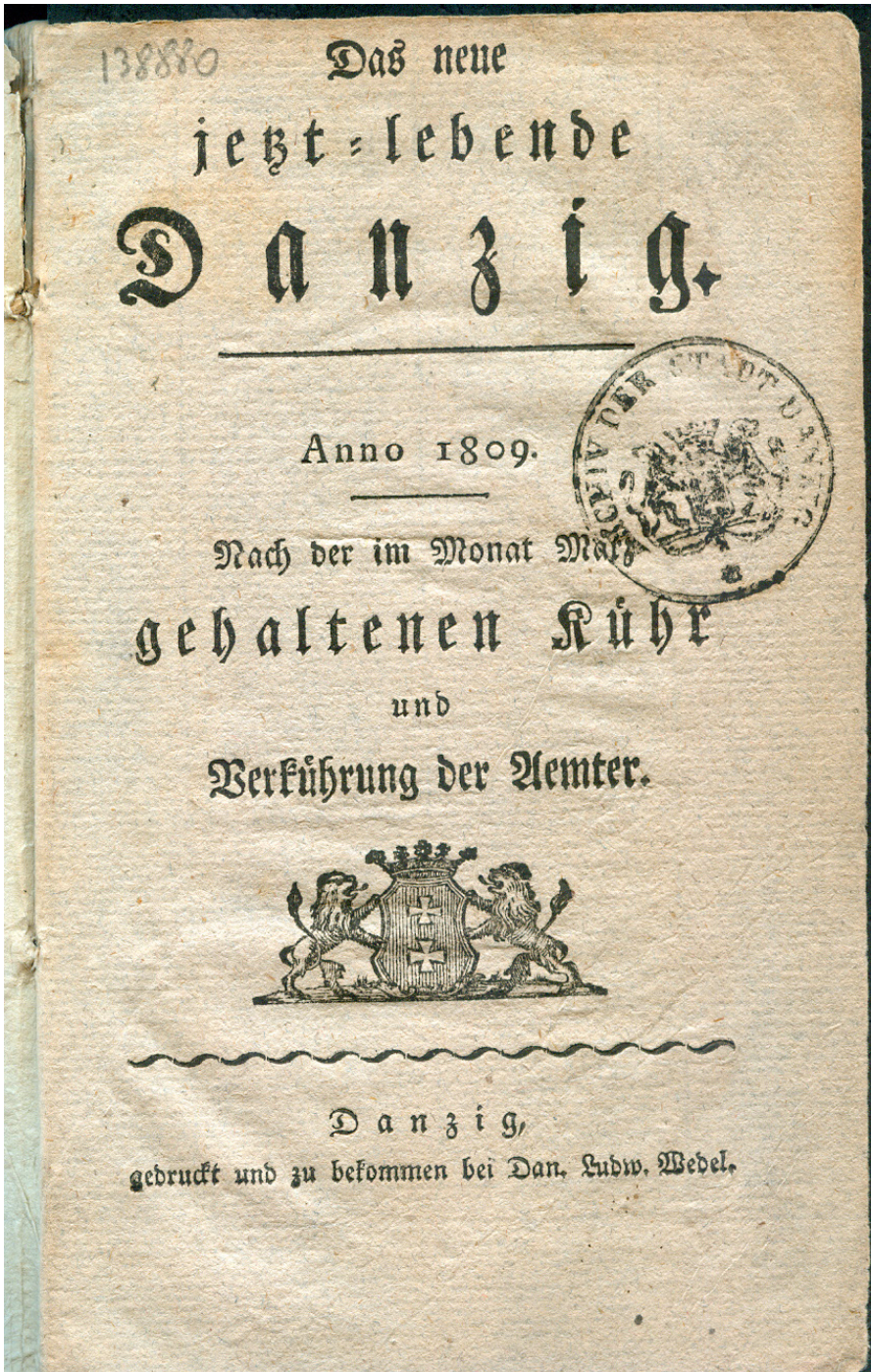
1. *Das itzt-lebende Dantzig. Anno 1755...*, karta tytułowa
(PAN Biblioteka Gdańska, sygn. Uph. o. 4847)

2. *Das jetzt=lebende Dantzig. Anno 1764...*, karta tytułowa
 (PAN Biblioteka Gdańska, sygn. Uph. o. 4847)

3. *Das neue jetzt-lebende Danzig. Anno 1809...*, karta tytułowa
(PAN Biblioteka Gdańska, sygn. Uph. o. 4848)